

neque quenquam in latitia sua vituperes. Tunc enim est tempus gaudii, honoris, laudis et exultationis; a quo proinde abesse debet tristitia, reprehensio, contemptus, vituperium, injuria. Sic Cham desperit et derisit Noe patrem ebrium et nudatum, ideoque ab eo maledictus est; Sem vero et Iaphet, quia munitat ejus velaverunt, ab eodem benedicti sunt. *Genos. IX.*

**P.** 42. VERBA IMPROPERIA NODAS ILLI : ET NON PREMAS ILLUM IN REPETENDO, — ut exigas repetas debitum, quod tibi debet; est enim in tali loco et tempore importunum. Aut « non premas illum », propinquum illi sibi ad aequales haustus, ut cogas eum repetere evacuationem eayhi, ut malus habet bibonum mos, qui sui et aliorum, i.e. *āvariciam*, id est in repetitione, et sic legunt Graeca Romana. Unde aliqui vertunt: *Verbum convicciū nō dixeris ei, et ne premas illum repescendo.* Complutensia vero et Tigurina legunt *sic āvariciam*,

## CAPUT TRIGESIMUM SECUNDUM.

### SYNOPSIS CAPITIS.

*Pergit docere quid in mensis et convivis deceat rectores et convivia, tum senes, tum juvenes, scilicet rectores docere humilitatem et sollicititudinem; senes, vers. 4, ut sensate loquantur, sed ita ut non impediatur musicum; juvenes, vers. 10, ut audiant et parce loquuntur, ac tempestive a convivio domum redeant, Deoque gratias agant. Secundo, vers. 18, commendat legem et timorem Dei, ac consilium, ut sine eo nihil faciamus; sic enim post factum neminem paenitebit.*

1. Rectorem te posuerunt? noli extolliri: esto in illis quasi unus ex ipsis. 2. Curam illorum habe, et sic conside, et omni cura tua explicita recumbe: 3. ut lateris propter illos, et ornamentum gracie accipias coronam, et dignationem consequaris corrugationis. 4. Loquere, major natu: decet enim to 5. primum verbum diligenter scientia, et non impedisca musicam. 6. Ubi auditus non est, non effundas sermonem, et importune noli extolliri in sapientia tua. 7. Gemmula carbunculi in ornamento auri, et comparatio musicorum in convivio vini. 8. Si-  
cūt in fabricatione auri signum est smaragdi, sic numerus musicorum in jucundo et moderato vino. 9. Audi tacens, et pro reverentia accedit tibi bona gratia. 10. Adolescens, loquere in tua causa vix. 11. Si bis interrogatus fueris, habeat caput respnsuum tuum. 12. In multis esto quasi inscius, et audi tacens simul et querens. 13. In medio magnatorum non presumas: et ubi sunt senes, non multum loquaris. 14. Ante grandinem praebit coruscatio: et ante vereundiam praebit gratia, et pro reverentia accedit tibi bona gratia. 15. Et hora surgendi non te trices: praecurre autem prior in dominum tuam, et illuc avocare, et illuc lude, 16. et age conceptiones tuas, et non in delictis et verbo superbo. 17. Et super his omnibus benedictio Domini qui fecit te, et inebriant te ab omnibus fons suis. 18. Qui timet Dominum, excipiet doctrinam ejus: et qui vigilaverint ad illum, invenient benedictionem. 19. Qui quarit legem, replebitur ab ea: et qui insidiose agit, scandalizabitur in ea. 20. Qui timent Dominum, invenient iudicium justum, et justitas quasi lumen accendent. 21. Peccator homo vitabit correctionem, et secundum voluntatem suam invenient comparationem. 22. Vir consilii non disperdet intelligentiam, alienus et superbus non pertimescat timorem:

23. etiam postquam fecit cum eo sine consilio, et suis insectationibus arguetur. 24. Fili, sine consilio nihil facias, et post factum non ponebis, 25. In via ruina non eas, et non offendes in lapides: nec credas te via laboriosa, ne ponas ahime tuum scandalum: 26. et a filii tuis cave, et a domesticis tuis attende. 27. In omni opere tuo erede ex fide animis tue: hoc est enim conservatio mandatorum. 28. Qui credit Deo, attendit mandatis: et qui confidit in illo, non minorabitur.

### PRIMA PARS CAPITIS.

1. RECTOREM TE POSUERUNT? NOLI EXTOLLIRI: ESTO IN ILLIS QUASI UNUS EX IPSIS. — S. Hieronymus in cap. XL *Ezechielis*, sic legit: *Ducem (ali) regem, te constituerunt, ne eleviris, sed esto inter eos quasi unus es tuis;* Tigurina: *Si rector constitutus es, ne elevaris, sed extoris te prebebas aquilam;* Arabicus: *Si ostensus es, ne te protrahas, neque recubadas in pectora super divites; esto quasi unus ex ipsis, q. d.* Si to ali ostendit et proponat, ut conspicatur et honoretur, tu ne augeas ostentationem, ne elationem ostendas, ut sedes in facie val in capite mensa.

Pro rectore gracie est *tēpāpari*, id est *præsidiem*, dicem, ductorem, magistrum, principem, regem, imperatorem, scilicet convivum (de eo enim praecise hic agit patet ex antecedentibus et sequentibus), qui convivio praeerat, illudque regebat et dirigebat. Unde vocabulari *ayzānayz*, id est symposii princeps et magister convivii. Pro quo nota, priores Orientales, presertim Hebreos, Syros, Egypti et Graeci, olim magna celebrazione convivia, ut patet in convivio Abraham pro ablatione Isaac, *Genes. cap. XXI, et Job. cap. I; Assueri, Esther I; Josephi, Genes. XLII, 42.* Quare convivio praeferbant virum gravum et indutum, tum ut omnia facerent ordine sine confusione, tum ne enigma quid decesset, tum ut si modestus et temperante esset arbiter. Ipsius ergo officium erat modum eum legesque bibendum prescribere. Unde a Varrone, lib. XX, et Macrobius lib. *Saturn.* cap. I, vocatur *dominus convivii et moderator*, quasi modum in omnibus statuens et imperans; a Cornelio Tacito rex convivii, cui aliquis modo responde: rex ille quem Germani in mensa creant in feso Trium Regum; a Plauto in *Stichio, dictator et strategus*; ab Istorio, lib. II, saly. 8, *cæsa arbiter, pater et parvus*; ab alio triclinarcha. In S. Scriptura a S. Joanne, cap. II, vocatur *architrādus*, quasi princeps triclinii et mensae; a Yose vocatur *principes pīcenarū*, *Genes. cap. XI, 2;* ab Apostolis *diaconus*: Apostoli enim septem diaconos elegerunt quasi prefectos, qui presentem mensis fidelium, *Aector. VI,* a Graeci vocatur *ἐπίκλετος, ἀρχιεπίκλετος, πρατηρος, βασιλεὺς, τραπέζιος ἄρχων*.

Ail ergo Siracides: *Reculorem» convivii » to constituerunt, » scilicet reliqui conviva. Hic enim, antiquum mense accumerent, rectorem hunc delegabant vel sorte vel suffragis, præsentim cum convivium non ab uno quopiam, sed ab ipsis convivis collatis symbolis, de quibus mox, inscrutabatur. Alioquin, si quis princeps vel alius quilibet epulum dabant, ille ipse erat rector, aut rectorem constituebat, cumque fore, qui honoratior erat inter invitatos, qui *profectes* dicebatur, quod in acutibut primas occuparet. Similis fere mos hodie in Gallia et Germania obtinet in festo Epiphanie. Placenta enim, in qua inclusa est faba (similis sorte) in partes tot quot sunt convivia, dividitur, eaque singule singulis distribuuntur; ac si cui portio illa oblitig ei faba inest, epuli futuri rex eligitur. Sors autem qua olim deligebatur hic rector, erat iactus talorum. Nam, ut docet Lipsius, lib. III *Antiq. lectionum*, cap. I, qui primus e convivis Venerem jecerat, is erat magister. Ita Horatius.*

*Quem Venus arbitrum dicit habendi.*

Huncque Plautus in *Circumloge*, vocat « jactum hasilicum », id est regium; quia proprius erat regi convivii creando. Varii enim erant talorum iactus, puta Venus, Canis, Scutio, Chius. Porro Lipsius supra dat exempla legum, quas magister praefiebat convivis, nimurum hec:

*Decem cratii summa potio sancto.*

*Masis nouum, decimus Apollini libato.*

*Duta et joxis usurpata;*

*Ast inta licetiam et convicia utraque sancto.*

*Rixa, clamor, contentio ad Thracas ablegator;*

*Eorum vice carmen, aliisque quod musicum profundo.*

*Angerone sacra mensa habetur.*

*Duta inulta, facta infelix, in vix inscributor.*

Si rex Assuerus convivio suo praefixit legem sane regiam, ne quis nolentes cogeret ad bibendum, sed suneretur quisque quod vellet, *Esther I, 3.*

Porro, rectoris hujus officium erat: *primo, convivis omnes exciper, compellare, salutare, ac sue quamvis loco collocare, deponere et regere.* Unde Tacitus: *Et rex ecclivii, inquit, regum Iusu sortitus imperabat hinc, ut bibere; illi, ut vinum misceret; aliis, ut abire; alteri rursus, ut adesset.* » Qui mos hodie in Regalibus observatur. Idem, instar musici, abstemiorum animos propinando contentiores, vino-orum abstinentia remissiores reddunt, diversitate equalitatem et consuetudinem elicunt, ait Platarches, lib. I *Sympas.* cap. IV. Causam subdit, quod finis ei scopus convivii sit: « Amicitiae vel confirmationem vel initium voluptatis quadam inter convivias efficer. Est enim convivium oblectatio inter pocula, ob

gratiam in amicitiam desinos. » Quia de causa Lamprias ibidem, *Qwest.* II: « Ita, inquit, convivias disponam, non ut divitem dividit, juveni juvenem, principem principi, amicum amico adiungam; que dispositio otiosa est, neque ad benevolentiam parandam augendamque quidquam conductu; sed id quod uniuicem deest accommodans, hominem qui ex rebus ad humanitatem pertinentibus liberter disserat, studioso discendi apponam, moroso manuetum, loquaci seni adolescenti audiendi avidum, gloriose subsannatorem, iracundo taciturni, rixoso placidum, munifico pauperem, ut tamquam et pleno poculo in vacuum, aliquid ex illo in hunc deflatur. Sophistam vero assideri sophista, aut poetam poetano. Urit enim cantor eantorem, et egenus egenum. » Quocirca idem Plutarchus, lib. IV, cap. I: « Polybius, inquit, Africano precepisse novissimum, ne de foro unquam digredetur, inter negotia versans civium, nisi prius aliquem sibi amicum fuisse, etc. Sed vide an non id praeceptum, praterquam quod foro accommodatum est, etiam ad convivia pertinet; ut non ante sit inde descendendum, quam una accumbentium aliecius benevolentiam et amicitiam fururis nacti. Nam qui sapient, in convivium veniant non minus amicorum parandorum, quam presentes delectantur causa. Amico autem abire, jucundum et honestum est; contraque qui id facere negligit, ingratis sibi et inuidem facit consueudinem, itaque disedit, ut qui ventre, non animo, conviva fuerit. »

*Secundo*, provideret utriusque et potus rite appararentur, et ordine suo in mensan inferiorum. Quocirca Aristoteles, lib. II *Politice*, ut symposiarchas debere esse sobrios. Et Theophylactus, in *Jovn.* cap. IV: « Architectino, inquit, permittit degustationem vini soberi. Nam in talibus festiuitatibus, quibus ejusmodi munus communissimum est, sobrietati maxime student, ut illorum jussu ac mandato omnia ordinatae et decenter agantur. »

*Tertio*, seria et jocos moderari, ac sermones convivales dirigere, ut essent convivis accommodi, eosque exhilararent; nec tamen turpe aut indecens quid saperet ille ergo musicos iubebat canere, oratores dicere, philosophos obscuram aliquam questionem solvere, portas carmen pungere.

*Quarto*, leges conviviale bibendum praescribere, que ab Horatio vocantur *vina regna*, a Cicerone *mysteria*; immo cuique illam vini qualitatem et quantitatem, ea mensura, aqua diluere et admitti, que utique sanitati, stomacho et cerebro, regae ac palato saperet et congreueret. Atque hinc sumptu illi metaphorae caelicis in Scriptura, id est sortis, sive adverse, sive prospere, quam Deus quasi symposiarches mundi cuique admetitur, ut *Psalm.* xv: « Dominus pars hereditatis mee, et calix mei. » *Psalm.* LXIX, 9: « Calix in manu Domini vini meri plenus mixto; *Isaia* L, 47: « Consurge, Jerusalem, que bibisti

de manu Domini catinam irae ejus. » Symposia, cha enim suum enique conviva calicem temperat et porrigebat. Et alibi sepe.

Quare aberat a convivis veterum insanus illi modernus mos propinandi et bibendi ad sequales haustus. Nam Horatius, lib. II, *satyr* 6, ait:

Sicut inaequales calices corvina, solitus Legibus insanus

bibendi ad sequales cyathos. Esto ex legibus jocosis apud Graecos haec una erat: *h. m. l. s. m. a. aut libato, aut abito*, teste Cleorone *Tuscul.* V. Licentiae erat illi symposiarchas Empedocli, teste Laertio, prescribentes, ut abibetur, aut vinum in caput ejus effundenter; qua de causa Empedocles cum coaco concilio reum pergit, damnacionem evitavit. Huc facit et illa convivialis lex apud Plutarachum, lib. III *Sympoe.* *Qwest.* IX: « Concedat vini cum aqua sit diapente, diatrium, diastassorum; sic enim cantant: Quinque libenda esse aut tria aut quatuor. Quinque enim sessualiter rationem habent, tribus aquae cyathis in duos vini amictis; tria duplam, duobus ad unum; quatuor sequiteriam, tribus aquae cyathis uni vini affusi. » Denique Pollux: (symposiarches sit vini splendens), inquit, magnificus, hospitalis, hospitum amans, popularis, laute mensa excipiens, *p. undita* gaudens, accurans, bona die*te*, magnanimus, opimatus plenus, commodus, affabilis, lauti deliciae cibi, aquae ac vite.)

Primum ergo rectori convivii praeceptum hoc dat Siracidem, ut se prae certis non effaret, sed singulis sese aquet, et sequalibus exhibeat. Siracidem imitatus Plutarchus, in *Sympoe*, lib. I, *Qwest.* IV, ita de eo sanxit: « Symposiarchas familiariter, amicos et benevolē erga omnes convivas sit affectus, nemini inimicus et inimicorum. Nam aliis negque imperando tolerabilis, neque distribuendo equalitatis observans, neque colludendo inculpabili erit. » Et Epictetus: « Vide in trahit in convivis sis injuriis, sed potius cum mansuetudine et simplicitate illos exhibera. » Quocirca Plato sicut vult vigilum prefectum esse vigilansimius, sie et symposiarcham esse moderate sobrium, qui non facile vino capiatur. Nam et vinosus contumeliosus erit et indecorus: omnino vero sobrius, injunctus. Addit Plutarchus: Sicut Pericles creatus praeator compellens tommochat: Animus adverte, Pericles, liberis hominibus imperas, Graecis imperas, Atheniensibus imperas: ita convivū moderator somnū reputabit, amicos se præcessere, ut negre permitat turpiter agere, neque voluntatis omnis prohibeat; sed ad ultraque probre sit temperatus: sic tamen ut boni instar vini, nonnihil ad austritatem propendere: ita enim vino emolletur, et ad medicorū redigetur. Haec Plutarchus.

Moraliter, hinc adaptes quibusvis rectoribus et superioribus. Si enim rectori convivii convivere se debet, pariure quemvis alium recto-

rem debet sequare se subditis sibi commissis. Unde Cyrus verit: *Magistrum* (vel magnum) *ne constituerunt, ne extollaris, et in capite divitum ne discubebas: esto tibi sicut unus ex illis.* Hugo: « Rectorem, inquit, te posuerunt, non dominatorem; pastorem, non mercenarium; non carnifex, sed tutorem; non tyrannum, sed dispensatorem; non dominium, sed ministrum. te, non tuas divitias, non tuam nobilitatem, non tuam progeniem, sed te, id est tuam personam. Hodie tamen uno facto Episcopo, episcopatur tota parentela. Unde et nomine suum amittit tota progenies, et qui prius dicebatur filius fabri vel Roberti, dicitur nepos Episcopi. *Isaia* LXVI: Numquid partitor terra in diuina, aut pariter gens simil? Verba sunt Christi vel Ecclesie admirantur de tot nepotibus uno partiatis. » Et S. Bernardinus, tom. III, serm. *De Rectore*: « Rectorem, ait, te posuerunt, non raporem; rectorem, non destructionem; quasi ministrum, non dissipatorem, vel usurpatorem; ut tutorem, non devaratorem. »

8. Hieronymus, lib. VI in cap. xviii *Ezechiel*: « Solent, ait, principes Ecclesiastici opprimere plebes per superbiam. De quibus scriptum est *Ecli.* xxxii: Principem to constituerunt, ne elevaret: esto inter eos quasi unus ex ipsis. Et Salvator præcepit *Matth.* xx: Qui vult inferos vos esse primus, sit omnium minimus. » Simili modo explicat, lib. XIII in cap. XLV *Ezech.*, ubi pro principiis legit *duxem*. S. Ephrem, tract. *In Timore Dei*: « Duxem, ait, te constituerunt? ne extollaris animo; est autem inter illos siue unus ex ipsis, mentisque revole labore tuos priores, et intellige illos, qui tibi jam parent, in ipsis versari: eosque noli negligere, sed sedulo curam eorum gerere. S. Bernardus, epist. 9 ad *Archiep. Coloniensis*: « Cursum, inquit, in alto positi non altum sapere, sed timere, sed humilioribus consentire. Principem, inquit, te constituerunt, esto in illis tantum unus ex illis. Et iterum: Quanto major es, tanto humilia te in omnibus. Sapiens est, qui hoc consulti; quippe haud secus sentiens ab ipsa sapientia, que ait: Qui major est vestrum, fiat sicut minor, *Luce* XXI. Aliquot judicium durum his qui præsunt, timeat potestas, » *Sapient.* vt.

Caveat ergo princeps et Praefatus, ne subditum merito suspectior et in typis potestatis inflatum alias pra se despiceret vel aversari; sed potius ita agat, ut celitudo *iam regie fastigium* legitime agendi demittat; ut, scilicet, populi, quantum reverentur principis majestatem, tantum mons placent et æquabiles suspiciunt et exsouventur. Quare in iis gubernandis plus benevolentia quam severitate, plus cohortatione quam commotione, plus charitate quam potestate, quantum salva auctoritate fieri posset, utatur, iuxta illud cap. iii, 49: « Fili, in mansuetudine opera tua perfice, et super hominum gloriam diligenter. »

Vnde que ibidem annotavi, ac præseruum dicta

S. Ambrossi, lib. II *Offic.* cap. vii. Vide et S. Gregorium, part. II *Pastor.* cap. vi, cuius hic est titulus: « Ut sit rector bene agitibus per humilitatem socius, contra delinquentium vita per zelum justitiae erectus. » Causam dat, « quod omnes homines natura æquales geniti. Unde cuncti, qui præsunt, non in se potestatem debent ordinis, sed equalitatem pensare conditionem; nec preesse se hominibus gaudent, sed proponere. Antiqui enim patres nostri non reges hominum, sed pastores pecorum fuisse memorantur. » Exempla de S. Peterum, qui Cornelium volentem se adorare prohibuit, dicens: « Surge, ne feceris, et ego ipse homo sum, » *Act.* x. Et S. Paulus, inquit, « bene agitibus fratrilium prelatum se esse nesciebat, cum diceret: Non quia dominatur filiei vestre, sed adjutores sumus gaudi vestri, » *Il Corin.* i. Et: « Facti sumus parvuli in medio vestrum, » *I Thess.* ii. Et: « Nos autem servos vestros per Jesum, » *Il Corin.* iv, 15.

Nota: Septuaginta duo fuere interpretes a Ptolemeo Philadelpho rege Egypti evocati Alexandria, ut S. Scriptura libros ex Hebreo verterent in idioma Graecum, e quibus unus fuisse nostrum Siracidem censem Jansenius et alii: ego eorum discipulum et filium, vel nepotem fuisse canse. Hosce Septuaginta Interpretes Ptolemaeus convivio regali excepti, ac super monsam cuiusque questionem aliquam ethicam vel politicanam resolvendam proposuit. Porro quia ipse erat rex et rector Egypti, hinc plerasque proposuit politicas de rege et regno, modo que recte regondi. Eas salegit et hie scribendas daxi, quia hinc loco congruent cuncte sunt propriæ, ut a viris tam sapientibus rectores quilibet rite regere condiscant. De scriptis eas ex Aristotele tract. *De Septuaginta dia I terpetibus*. Ptolemaeus igitur primo interpreti haec questionem proposuit: « Quoniam pacto regnum in finem usque conservatur? Ille, parumper cunctatis, inquit: Hoc maxime modo regnum optimo dispones, si Dei mansuetudinem in rebus omnibus imitatus, patientia ac longanimitate utrisque ex tollendis temporibus prebenis. »

Tertio proposuit haec questionem: « Quomodo amicos sui similes habeat? Qui ait: Si intelligentia multa meditari in subjectorum populorum commodum: et tu id facias, considerans quemadmodum et Deus genus humanum boni officiat, valentudinem illis et viris, aumenta, atque alia cuncta opportunitas temporibus prebenis. »

Undecimo proposuit hanc: « Quibusnam modis divitias conservet? Ille dum petitia revolvit, parulum moratus: Si nihil, inquit, indignum regno tuo, neque flagitiose ages, neque in vanis rebus et incommodis sumptus facies, et ergo populum tuum te beneficium benignumque prebebas.

Etiam Deus bonorum omnium, quem sequi oportet, largior est. »

Duodecimo proposuit haec: « Quomodo verita-

tem colat? Hunc ille respondit: Si cognoveris, quam magnum dedecus mendacia mortalibus omnibus afferant, et multo maiorem notam regibus inaurant. Nam quando ea potentia sunt, ut quae volunt, facile perficiant, cuius rei gratia mentientur? Oportet etiam te considerare, rex, ut Deus amator veritatis existat.

Vigesimo primo propositu*m* hanc: « Quid sit in regno difficultatum? Ille: Sibi ipsi dominari, respondit, neque appellibus effici: iustus enim natura mortalibus, ut mente ad aliud semper declinet, et plerique ad mensas, pocula voluptatis frahantur, in quibus multitudine maxime effunduntur. At reges subgendorum populorum cura solliciti ob gloriam magnitudinem. Sed pulchritudo est se omni in re metiri, et que Deus dedit, studio contigerit. Inconcessa vero aliqua inexpeditia ne concupiscatur. »

Vigesimo quarto propositu*m* hanc: « Quemadmodum gloriosi perdore? Cui ille: Si beignitate, inquit, et gloria excelsior, erga alios magnificus extiterit, gloria te masquam deseret, qua ut tibi adsit, Deus semper implorandus est. »

Quinagesimo primo propositu*m* hanc: « Quoniam modo quis in superiorem non exhortatur? Respondit ille: Si aquilatorem servet, et singulis in rebus sui ipsius meminiter; revolvenda animo, ut homo hominibus presit; utrumque deus debeat suscipere, mansuetos et humiles exaltat. »

Quinagesimo tertio propositu*m* hanc: « Quid regi sit maxime necessarium? Subditum, inquit, amor et dilectio: per hoc namque insolubile benevolentie vinculum textur. Deus enim ea perfecti, quae recte eliguntur. »

Quinagesimo quinto propositu*m* hanc: « Quomodo nullus in regno populus sa accommodet? Si decenter cuique distinguitur, inquit, justitiamque (quemadmodum facit) docet sequearis, praebente Deo tibi recta discernere. »

Quinagesimo nono propositu*m* hanc: « Quid regnum conservet? Ille: Curia et mediatio, respondit, ne quid a rerum prepositis male agatur committaturque in plectrum; quemadmodum facies, cum illi Deus prestantem intellectum prebeat. »

Sexagesimo quarto propositu*m* hanc: « Quid reges potissimum sequi oporteat? Respondit ille: Leges, ut iustis operationibus mortalium vitam regaz; quemadmodum et tu paragons perennem tu me: vitam fecisti, divina precepta secutus. »

Sixagesimo quinto propositu*m* hanc: « Qui magistratus predicendi sint? Ille: Quicunque, ait, iniqua odio habent, ac tuos imitantes affectus, hancunque dulcedine trahi, justa semper ad adipiscendum gloriam operantur. Quid et tu facies profecto (rex), quandoquidem Deus justitiae coram tribuit. »

Sixagesimo sexto propositu*m* hanc: « Qui sint in duces eligendi? Qui fortitudine et justitia excellant, inquit, quique hominum salutem cruentis victorie anteponant. Nam et Deus bona ad om-

nes operatur: quem tu secularis, bonis officiis servitos tuos. »

Sextagesimo octavo propositu*m* hanc: « Quibus in rebus reges diutius versari debent? Tum ille: In rerum gestarum cognitione, ait, in legendisque incumbentibus operam libelli temporis plurimum assuncre oportet, et quicunque ad conservanda regna, emendandoque hominum menses scripta sunt, perquirere: quod tu cum stadiis peragras, deusque tua consilia secundet, id ex excellenti supra alias glorian obtine. »

Sextagesimo nono propositu*m* hanc: « Quid per eum agendum sit in inertia torpeas? Ille ait: Considerandum est, ait, multa cum diligencia quicunque in mentem veniunt, et ante oculos vita formalis et imago quedam proponenda, tum quaque vi perfecta sint, considerandum est: cum in his deus suum, et eruditio quedam. Nam et sepe in minimis egregiis quiddam elacet, quod eligas. Tu vero quando Bonitatem ibi Deus sufficit, elegantiam omnem propter philosophandi studium amplectere. »

Moraliter ergo disce hic, quam in celo et eterna vita singularitas, ac secunda vi communis, etiam Superiori: per illam enim est via charitas et humilitas. Memorabile est quo in Actis S. Francisci legimus: « Cum ipse Perusii concionaretur, Perusinum que nuncm vite perfectioris avidum de mutando vita statu cogitasse. Cui apparet Christus dixit: « Vir desideriorum, si vultis vis potiri et salvati, sequimini me in habitu religioso Francisci Assisi. » Subinterrogavit ille: « Qam, Domine, in hoc Ordine norman servabo, ut tibi magis complaceam? Respondit Christus: Vitam communem Ordini sectare, et intima fraternalis concordia fuge, neque auctior defectus scriberis aut judices. » Recepit ergo a S. Franciscis ab eoque ob insignem humilitatem P. Humilis appellatus, monita Christi secutus vitam sanctam egit, adeoque miraculus claruit. Ita Annales Monrum, auctore Luca Waddingo, anno Christi 1211, dum. 6.

Memorabilis est epistola ejusdem S. Francisci (ex-*tit inter opuscula ejus numero octava*) ad Petrum Cataniatum, Ordinis sui Vicarium Generalem, conquirentem de nonnullorum fratrum dissensione: « Dominus te custodiat, inquit, et in sancta sua charitate conservet. Patientiam in omnibus operibus tuis, mihi frater, hunc commando in tantum, quod quicunque tibi impedimentum fecerit, sive fratres, sive alii, etiam si verberent, omnium debet habere pro gratia, et ita velis, et non aliud. Et dilige eos, qui ista faciunt tibi, et non velis aliud ei, nisi quantum Dominus dederit tibi, et in hoc dilige eos, ut velis, quod sint meliores christiani. In hoc volo cognoscere, si tu diligis dominum et me servum suum, et tuum, si feceris illud: videlicet, quod non sit aliquis frater in mundo qui peccaverit, quicunque potuerit peccare; quod, postquam viderit oculos

Ingradier; primus gradus in pulvere ponam.  
Me calor aethereus ferat, mithi plene veneno  
Occurat serenos; fatiguo pericula vestra  
Prætentate meo, nullo discrimine notum,  
Dur, an miles eam.

¶ Par enim est, ut ait Paulus lib. IV Sentent. tit. vii, eum qui leges facit, pari majestate legibus obtemperare. » Et S. Ambrosius, ad Valentianum Imperat. epist. 32: « Quod prescrivisti aliis, præscripsi et tibi. Leges enim Imperator fert, quas primum ipse custodiat. » Proclarus Tacitus, lib. II Annal. cap. xx et xxx: « Dux, ait, aliis minorata mandat, sibi sumit validissimum, idque Germanicum fecisse asseverat, eque ac Constantium Magnum asserit Nazarius, in Panegyri ejusdem, cap. xxix.

2. CURAM ILLORUM HABE, ET SIC CONSIDERE (ita Greca. v Perpetrare ergo Complutenses, Palatius, Jansenius et alii legunt, considero), ET OMNIS CURA TUA EXPLICA RECUME. — Secundum est hoc præceptum, quod Siracides dat rectori convivi, et consequenter cuivis alteri, ut scilicet curam habeat convivium singulorum, ne quid cuiupiam desit, ut se præterire, vel neglegat, aut obliuione traditum jure queri possit. Circumdat ergo mensam et circumstret omnes, singulisque de rebus necessariis vel opportuni provideat: quo factu tum demum considat, ut, postquam omnem suam curam in eos explicuerit, quasi perfunctus officio suo, tunc demum cum illis mensa accumbat, ut se et convivas exhilarat. Unde Syrus vertit: « Reipublicae felicitatem in eo consistere, quod lex sit vera domina principum, principes vero servi et famili legis: contra vero periculum esse ejusdem reipublice, et arcu auxili esset regnum et ipsi ejus domini; trahentes illam ad suam voluntatem. »

Quocirca S. Ephrem, tract. De Timore Dei, hanc genomen sic partim legit, partim explicat: « Reetur te posuerunt, noli excoli: esto unus ex illis, menteque revolve labores tuos priores, et intellige illos qui tibi jam parent, in iisdem versari, eosque noli negligere, sed sedulo eorum curam gere. » Rectores enim qui fuere subditi, et subditorum labores sunt experti, scient subditos compati, itisque modeste imperant: qui vero numquam subditorum onera sunt experti, et desperante velut servis præcepit, ac dominantur in clericis, ut ait S. Petrus. Addit S. Ephrem: « Somnolenta pastorum gaudium est Iuporum. »

Apud Gentiles celebrat ful Julius Caesar, qui se militibus in fame, labore et periculis socium, immo antesignanum prebeat, ideoque eos sibi devinciebat, ut ad arduum queque dicto audientes essent: atque hinc tanta ejus Victoria, felicitas et gloria. Similis fuit Cato, quem Lucanus, lib. IX Pharsal., ita armis verbisque per invia Africa

Non est in medio semper, relevetur ut agat.

At melius propono de tuis tibi. Paulus loquitur: Plus omnibus laboravi. Non ait: Plus omnibus profui, aut plus omnibus fructificavi; verbum insolens religiosissime vitans. Alias autem moverat homo, quem docuit Deus, quia unusquisque secundum suum laborem accipiet, non secundum provenitum. Et ob hoc in laboribus potius quam in profectibus gloriandum putavit, sicut alibi

queque habes ipsum dicentam : in laboribus plurimis. Ita, queso, fac, tu, quod tum est; nam Deus, quod sum est, absus abso tua sollicitudine et anxietate curabit. Planta, riga, feretur, et tuas explicitius partes. Sane incrementum, ubi voluerit. « abit Deus, non tu. Ibi forte noluerit, ubi deperit nihil », dicente Scriptura : Reddet Deus mercedem laborum sanctorum suorum. Securus labor, quem nullus valet evacuare defectus. » Similis debet esse cura regis et principis. Unde hoc ei elogium dat Seneca : « Omnim domos illius vigilia defendit; omnium olim illius occupatio, ex quo se Cesar orbiter dedit, sibi eripuit. »

Impia ergo, injusta et athea sunt hæc Machiavelli axiomata, immo regnandi non tam principiū quam paradoxā : Principem plus sibi debere quam républicam. Rempublicam principis gratia a natura institutum esse, non principem in gratiam républicae. Quod républice perniciustum sit, id principi utile esse posse. Principem aut optimū, aut scelissimum esse debere. Tyrannum crudelitatem et scelerē se conservare posse. Mortui non mordent. Oderint dum metuant. Divide et impera. Tyrannum, si sanus sanosque esse corporis, salvo esse non posse. Tyrannidem in ipso regis iure fundatam esse, infelicem tyrannorum exitum non divino iudicio, sed casu tribuendum esse. Moysem et Davideum multis cædibus sui imperia firmasse. Quæ omnia fuse confitat Bellarmiū, lib. De Principe christiano, Ribadenie, Thomas Fisherbetus et ali scribentes contra Machiavellum.

Porro unum cura, quam suscipiunt Pontifices, Episcopi, Pastores, Rectores, onus ingens et angelicis humeris formidabile est, ut ait Comitium Tridentinum, cuius consideratione merito humiliari et expavescere debent, qui illud sustinent : pastorum enim et rectorum magnum est pondus, et magna servitus. Hinc S. Gregorius et eum secuti ceteri Pontifices hunc sibi dant titulum : « Servus servorum Dei ». Adriani IV Pontificis haec furea verba : « Romano Pontifice nemo est miserabilior, conditio ejus nulla misericordia. Totus ejus vita letitia et felicitas, amaritudine est. Cathedra Romani Pontificis est spina, iterumque consertum aculeo, pondus tanta molis, ut robustissimos premat et confringat humeros. » Quæ verba relegens Marcellum II Pontificem, manu mensam pulsans, exclamavit : « Non video quae puto locum hunc altissimum tenent, salvi possint. » Ita Onuphrius, in ejus Vita Adriani IV secutus est Adriani VI, cuius proinde se pulero hoc elegium Rome inscriptum legimus : « Adrianus Sextus hic situs est, qui nihil infelius in vita, quam quod imperaret, duxit. » Pius V, dum in Pontificem eligeretur, expaluit et infrenuit. Rogatus causam, dixit : « Cum in monasterio viverem mihi et Deo, optime sperabam de mea salute : creatus Episcopus et Cardinalis,

timere cexi : nunc fere de ea despero. Quis enim totius Ecclesie molem, quis tot animarum onus sustinet sine evidenti salutis periculo? » Et tamen, si quis alius hic sua munera egregie perfundit est, adeoque vera pius et religiosus fuit Pontifex. Ille Episcopus grecæ idem est quod superintendens et invigilans plebi : pastor, qui pacat oves; unde « opilio dicitur quasi ovilio : presul, qui precessit sollicitudine : sollicitus, quasi soler et citus atque irrequetus, » ait S. Isidorus, lib. X Origin.

### 3. UT LITERIS PROPTER ILLOS, ET ORNAMENTUM

GRATIAC ACCIPIAS CORONAM, ET DIGNATIONEM CONSE-

QUARI CORROGATIONES, — q. d. Si curam illorum

habueris, eamque explicita et peracta cum con-

visus accipueris, letaberis cum illis, et pariter

letificabis illos. Unde ab eis « accipies coronam, »

quæ tibi erit « ornamentum gratias, » id est or-

natus gratiosus, tibi gratiam, id est decus et de-

cōrem concilians : ac insuper « dignationem, »

id est, ut nonnulli codices habent, dignitatem et

honorem « consequari corrogationis, » id est

symboli, de quo mox. Grecia breviter sic habent :

« Ut letitia per eos afficiaris, et ornatis causa corona-

nam capias; Tigrinusa : Ut literis nomine eorum,

decoris gratiam coronam accipias; Syrus : Propter

hoc etiam in novissimo eorum letaberis, et in

mensa recipies honorem.

Nota primo : Pro ornamento gratias, grecæ est

ἐπιτίθεσθαι, ubi, si γένος accipias ut adverbium,

vertes, ornamenti gratias, id est causa : sin, ut no-

men, vertes ornamenti gratias; et sic videtur accepisse Noster. Unde per hyphæna in verit. « orna-

mentum gratias ; » ornamenti enim gratia est

ornamentum gratias; puta ornamentum gratiosum et decorum. Porro hoc ornamento est corona;

unde nonnulli consent dictam coronam, eo quod

coherent eos, quibus imponitur. Alludit enim

ad coronas quibus insigniebantur et etiam non

insigniuntur magistri, sive Doctores. Unde caput

hoc nonnulli inscribunt ἐπιτίθεσθαι, id est de

magistris. Aut potius alludit ad coronas conviva-

les, quas prefecto conviviis quasi regi et rectori suo, ob curam et regimen sibi praestitum, offe-

rebat convivio. Intra sole corona

creatos fuisse convivios magistros, sive dictatores,

liquet ex Plauto, in Persa : « Do, inquit, handi

florense florenti : tu sic eris dictator nobis. »

Et ex Plutarcho, lib. IV Sympos. Quest. IV, qui

mos etiam nonnullos in Germania se-  
vatur, præseriat enim in festo Trium Regum sibi

regem creant, corona eum decorando.

Quin et ipsi convivio olim accumbeant coronati,

ut etiamnum fit in Turingia : gestabant enim in

corona herbas ex herbis, ut hedera, nardo, lan-

ro, etc., aut e floribus, maxime rosis : tum ut illa

ebrietatem prohiberent, tum ut caput pilo non

gravarent, tum ut stavi et blando eorum coloro

et odore caput refrigerarent, mulcerent et recre-

arent. Nam et calidi flores molliter aperiendo me-

tus capitū, faciunt ut vinum perspirare possit : et quæ leviter frigida sunt, mediocre contactu va-

pores repellunt, ut violacea imprimit et rosacea

corona. Ita Athenaeus, Plutarchus, Plinius, lib.

XVI, cap. m, et alii. Nec enim mos fuit Hebreorum,

Grecorum, Romanorum, Indorum. Hebreorum,

ut patet ex hoc loco, et Sapient. n, 8 : « Corone-

mus nos rosis ; » et Ezechiel, cap. xxxii, 42, signi-

ficavit amicas auctoribus coronas imposuisse,

Grecorum, ut patet ex Athenaeo, lib. XV; Plutar-

cho, lib. III Sympos. Quest. I. Quia et Aristoteles

apud Cœlium, lib. XXVII, cap. xxvi, sit veteres

coronis in convivis usos ad significandum obs-

curare copiam. Romanorum, ut patet ex Ovi-

lio, lib. IV Fastorum :

Eritis incincti (inxeritis) philyra conviva capillis

Saltat, etc.

Nula coronata peraguntur seria fronte,

Nec liquide junco flore bidentur aquæ.

Bacchus amat flores; Bacchus placuisse coronam..

Corona significabant plenum et integrum esse

convivium, indequum plenum conviviarum ga-

dum, co quod nihil illi ad hilaritatem composi-

tum decesset : corona enim perfectius est sym-

bolum, ob figuram rotundam et in se redecentem.

Unde Proprius, lib. IV, eleg. 3 :

Me juvat et multam meant vincere Lyze,

Et caput in verna semper habere rosa.

Et Anacreon, ode 4 :

Follis rosam decoram

Cupit revincientes,

Inter calices jocemur.

Indorum, ut patet ex Philostrato, qui, lib. II Vitæ

Apolionii Tyanei, assertur Indos quoque apud re-

putum convivarienl, coronatos ad convivia acces-

sisse.

Hinc Antiochus, ut legimus II Machab. cap. vi, 7,

Iudeos coegerit ut, reiecta patris legibus, Ba-

cham symposiū deum coherent, eique bacchan-

tium more hedera redimiri orgia celebrarent.

Quod qui facere recusant, morte multabantur :

nam, ut ait Plinius, lib. XVI, 1, ferunt Li-

berum (Bacchum) patrem primo omnium coro-

nam imposuisse capiti suo ex hedera : quam Festus

sic ait esse dictam, vel quod hereat, vel quod

edita petat, vel quod id cui adheserit, edat. Et

Plutarcho, lib. III Sympos. Quest. I : Bacchus,

aut, hedera quoque facultate sua maxime vino

(ebrius) resistentem, in honore habendam do-

cuit, eaque bacchanles coronavit, ut minus a

vino hederaent, hedera suo frigore ebrietatem

restinguente. Hinc et hedera signum est capuo-

rum et vini vendibilis. Denique Ovidius loco

jam citato :

Tenuca foliibus pinguis tecta coronis,

Et lati injecta splendida mesa rosa.

legimus Cleopatram in luxurioso illo convi-

vio in rosas expendisse talentum, cum per cmnia discubentium triclinia foliorum passu acervi, cubiti mensura pavimenti undequaque existaret. Quin et pocula cyathosque coronabant, ut docet Tertullianus, lib. De Corona militis, et Virgilinus, III Eneid. :

Tum pater Anchises magnum cratera corona  
Induit, implaveisque mero.

Et lib. VII :

Crateras lati statuent, et vina coronant.

Hinc facil illud spouse vino amoris inebriatae : et introducti me (rex) in cellam vinariam, ordi-  
navit in me charitatem. Fucite me floribus, sti-  
pate me malis : quia amore (inebriate amoris)  
languo, » Cantic. II, 4.

Nota secundo : Per dignationem, sive dignitatem, corrogationes nonnulli accipiunt, immo cum Rabanus legunt dignitatem congregations, cui sollecat quasi prefectus corrogasti latum epulum vel cibi, vel doctrina, vel prudentia et disciplina : ob hoc enim a congregatione conviviarum dignitatem et honorem consequeris. Ita Rabanus, Ly-  
ranus, Palacius.

Secundo, Jansenius, corrogatio, inquit, est con-  
vocata et simul sua symbola conferens congre-  
gatio.

Tertio, alii, corrogatio, inquit, vocant con-  
vivium, quod institutum ex corrogatione et colle-  
tione conviviarum : olim enim mos erat corre-  
gandi sumptus, aut etiam cibos ad instruenda  
conviva, quas corrogationes vocabant symbola  
convivalia, qualia fidelibus vetutis Concilium Lao-  
dicenium, cap. LV : « Non oportet, inquit, minis-  
tros altaris, vel quoslibet clericos, vel etiam laicos  
christianos ex symbolis, que vulgo comes-  
silla appellat, convivia celebrare. » Sic sensus  
erit, q. d. Si hec feceris, consequeris a convivis  
laudem, quod convivium rite instruxeris.

Quarto, propriæ et genuine, per corrogationem,  
accepi collectionem symbolorum, quan facie-  
bant convive, ut eam quasi tributum suo regi  
et prefecto offerent. Unde Syrus verit, et in  
mensa recipies honorem. Solabant enim prisci con-  
vive officii causa corrogatis partibus (que sym-  
bola vocabant) feculorum meliorum honestare  
symposiarcham, uti modo honestant sponsos,  
quibus etiam singuli solent propinare, adeoque  
cyathis vino plenis eos circumdare et coronare.  
Hac ergo corrogatione feculorum et cyathorum,  
similiumque rerum convivialium significant hono-  
randum convivii prefectum, si officium suum  
rite obeat.

Addit noster Salazar in Proverb. cap. vii, 21;  
convivas symposiarche corrogasse symbolum ex  
musculosis mysticis. Nam v. g. aliquis, ut sym-  
posiarcha robur et laceros commendaret ar-  
mum illi deferebat; alius vero, ut ejus facin-  
dum notaret, lingua destinabat; alius, ut ejus

vigilantiam immurset, oculum mittebat; alius, ut amore testaretur, cor vel pectus dabant; aliis ejusmodi symbolis munusculis, prout cuique collibitum erat, convivii regem honestabant. Hoc autem non nisi in splendidissimis cenis fieri solitus docet Fulvius in sua appendice ad Triclinium Ciacconii. Sensus ergo est: « Ut dignitatem consequaris corrogationis, » ut scilicet convive destinatis numeribus mysticis, laudes tuas celebrant, et eas, quibus polles, virtutes deprendent. Sic Samuel Sauli regi misit armum, ut regi futuro fortitudinem (cujus symbolum est armus) commendaret: « Ecce comedet, inquit, quia de industria servatum est tibi, » I Reg. ix, 23 et 24. Et Philo, in Joseph, tradidit a Joseph misum Benjamin fratri in mensa pectuseulum, ut illum sibi in pectore et amorphis esse significaret. Eadem de causa ex victimâ sacerdoti cedebat armum et pectuseulum, Levit. vii, 34. Hinc illa veterum dicta: « Cor ne edito, lingua seorsim inside, salem appone, » etc.

Mystice haec omnia adaptas prefebris mensa spiritualis, puta Episcopis, Pastoriis, Concionatoribus et Doctoribus. His enim cura incumbit instruendi mensam doctrine, exhortationis, Eucharistie, quae queruntur erudient et pascant ad vitam eternam. Quod si rite fecerint, cum illis in celo letabuntur, ac coronam Doctoribus promissa accipient; ipsique fideles ab eis in colum traduci singuli cum ut parentem colet, eique suis dotes et glorian arrogabunt, iuxta ille luc S. Petri, epist. I, cap. v, 2: « Pascite, qui in vobis est, gregem Dei, providentes non coacte, sed sponte secundum Deum; neque turpis luxcri gratia, sed voluntarie; neque ut dominantes in clericis, sed forma facti gregis ex animo. Et cum apparuerit princeps pastorum, percipiet immarcescibilis gloria coronam. » Hac de causa S. Paulus Thessalonicenses et Philippenses vocat suum « gaudium » et suam « coronam, » I Thess. ii, 19, et Phil. iv, 1. Vide ibi dicta, ubi illustrare haec de exemplis S. Amandi recensui.

Ab Hebreis et Siracide id ipsum dicere philosophi gentium. Unde Isocrates, orat. ad Nicoclem: « Ama, inquit, eos quibus imperas, et effice ut illi viciossim ameris. Amor populi diuturni imperii est fundamentum. » Plinius, in Panegyr. Trajan. : « Bonus princeps, ait, cum civibus velut cum liberis suis versari debet. Affabiliitas principis virtus maxima. Diliigi principes, nisi se diligit, non potest. »

4 et 5. LOQUERE, MAJOR NATU; DECEP ENIM TE PRIMUM VERBUM (subaudi, loqui) DILIGENTI SCIENTIA, ET NON IMPEDIAS MUSICAM. — Ha Romana. Perpetram ergo Jansenius, Palatius et alii passim legunt, diligenti scientiam, sicut explicant, q. d. Quandoquidem dect te, qui senior es, loqui ante alios, loquere tu primum verbum; verum loquere illud non anasis, sed philomusis, id est diligenter scientiam, ne spargas margaritas

ante poros; ita tamen ut non impediad mustcam. » Aut alterius dispungendo: Loquere, major natu; decet enim te loqui: primum verbum diligenti scientiam subaudi; convenit, q. d. Conviven illum prae aliis loqui qui ostendit se esse philosophum et amatorem scientie, quales sunt senes.

Verum cum Romanis tam Latinis quam Graecis legendum: *τοποθετησαντες*, id est inexacta et diligentia scientia. A corribus convivii descendit ad convivas, tum senes, tum juvenes. Senibus hic dat preceptum, scilicet ut primi loquuntur (hoc enim decet), sed exacta, sensata et sapientia; ita tamen ut gravitate nimis non impediatur musicus, cui proprius est in convivio locus. Unde Tigrina verit: Loquere, senes, quia decet te cum donatam studio, nec musicam prohibe; Complutensis vero pro *πράξεις*, id est major natu, legunt, *προσέρχεσθαι*, id est major natu; sic enim habent: *Ακίνας προσέρχεσθαι*; *προσέρχεσθαι* δι *ιμπόρης*, καὶ *εὔποδες*; *προσέρχεσθαι*, id est: Loquere seniores; decet enim te, in diligentia autem scientie, et impedita musica: que lectio corrupta est; pugnat enim cum Latina Vulgata ac cum Graecis castis, etiam Romae emendatis, imo cum seipsa; presentem quia in sequentibus commendat musican.

Itaque duo hoc sancti Siracides: prius, ut in tuo convivio senes loquuntur, sed sensata et sapientia: « Loquere, inquit, major natu; » graece presbyter, « decet enim te loqui, » qui reliquis pro tua dignitate et etate uti convivandi, ita etiam loquendi atque docendi magister creatus es. Nam « multitudine annorum scire facit, » ut habet versus pariem. Id olim in usu fuit apud Hebreos, Graecos et Latinos, tum fideles, tum infideles; Hebreos enim sua convivia non tantum ferulam, sed et problematiscas ac questionibus propositis condile solitos docti ostendit noster Salazar, in Isagoge Prog. pag. 2. De Graecis et Romanis idem testatur Plutarillus, lib. I Sympos. Quest. I, et Macrobius, lib. VII Saturn. cap. 1; Quintillianus, lib. I Institut. Cicero, Tuscul. I; Plato, in Sermonibus convivialibus; Atheneus, in Diphysosthesis, id est, Cenit Sapientum. Decet enim ut in convivio non tantum corpus pascatur cibis, sed et mens eruditis bonisque sermonibus; quare in mensa proponebantur problemata, parabolae, enigmata, etc, ideoque sobre bibebatur, ut si sapienter responderi posset. Haec docent autores citati. Horum loco apud Religiosos v. *οὐρανοί graves in mensa solet legi* S. Scriptura, Actes historie, etc, quam proinde lectionem commendavit S. Augustinus, epist. 109, et S. Basilius, in Regul. brevia, reg. 130. Idem Cyrus et Persas facit; scribit Xenophon, lib. IV. Idem pra omnis scribere primi Christiani in Eucharistia et agape, id est convivio post sacram Synaxim, uti ostendit I Corinth. XIV, 26; idque exemplo Christi, qui in ultima cena longum et ardenteum de charitate

texit sermonem, Joan. XIII et seq. Ac de Esseis idem testatur Philo, lib. De Vita contempl., Josephus, Eusebius et alii. Convivium enim est congeries delectationum, utpote in quo guttur cibo, tures cantu, oculi spectaculis, nares unguentis et floribus pascentur. sed omnium optima et liberalissima est sermonis sensati et jucundi oblectatio, quo uno maxime animus delectatur et passatur. Post sermonem autem musica videtur prius obtinere, quae idcirco a Siracide cum sermone conjugitur. Porro inter Septuaginta Interpretes, ordine septagesimus, a Ptolemy Philadelpho, rege Aegypti, interrogatus in convivio regali quin toquendum esset, respondit narrandas esse Principium illustrium vitas; his namque suavissimi nihil, neque juendius inventiri. Ita Aristoteles in Historia Septuaginta Interpretum.

Posterior est, ut post serum doctrinam sequitur concentus musicus, ut seria juendis temporiter, et convive exhaluentur, ac elites et rixae, quae inter convivas, dum vino astuant, oriri solent, suavitate canticum sedentur et sopiantur; hanc enim vim habent cantus et musica: denique ut animus musicus intentus non dicat ne audiatur verba securilla, destractoria, lasciva, que in mensa dici solent. Aliqui, ut Emmanuel Sa, per musicam intelligent concentum et ordinem in disserendo, ut scilicet senes ita composite et concinne loquuntur et disserant, ut harmoniam edere videantur. Verum haec mystica est musica; ad litteram enim musica significat concentum musicorum. Hunc enim veteres Hebrewi mensis adhucbust, liquet ex hoc loco et vers. 7, ac Psalm. LXIX, 13; Isaiae XXIV, 8; Amos, VI, 5; Luca XV, 25. Quin et Christus Dominus ultimam cenam hymno et canticu conclusit; nam, « hymno dicto, » graece *λύραντες*, ut est cum hymnum cœsinunt, ipse et Apo-toli « exierunt in montem Olivarium, » Marex XIV, 6. Denique in colesti convivio Beati perenne Alleluia Deo et Agno decantant, Apocal. cap. IV, 8, et cap. V, 9 et 12, et cap. VI, 12.

De Graecis et Latinis patet ex Cicerone, Tuscul. I, et Quintilliano, lib. I: « Ille mos fuit, inquit, ut in convivis post cenam circumferat lyras, quam ex ordine convivis pulsarent; cuius cum imperitum professus esset Themistocles, habitus est inductio. » Unde Horatius, lib. II, oda 11:

Divitum mensis et amica tempis lira.

Et Varro: « In conviviis, inquit, pueri modesti cantabant carmina antiqua, in quibus erant laudes maiorum, et aida voce et cum tibicine. » Cicerio, in Bruto: « Carmina, ait, in episilia singulis convivis esse cantata de clarorum virorum laudibus, in Origenibus scriptum reliquit Cato. » Virgilius, I Ened. :

Cultu erit nos Jopas  
Personam aurata.

Bic autem erat ordo cantus: Primo, omnes con-

vivæ communi voce peana, sive hymnum allatum in Bacchi et aliorum deorum honorem canebant, idque tum ab initio, tum in fine mense, quando libabant; deinde unusquisque, accepto myrti aut lauri ramo, propriam cantionem canere, atque etiam lyram, quae circumferebatur, pulsare cogebatur; ita Plutarhus, lib. I De Musica, et Sympos. I, Quest. I, et Clemens Alexandrinus, lib. Pedag. IV, ubi immoderatum et lascivum musicum usum dammat, taleque convivium nuncupat « ebrietatis theatrum. » Sic et convivia omni musica conditi solita docet Athenaeus, lib. I et XIV, Plato in Protagora, Suetonius in Galba, Livius, decad. 3, Valerius Maximus, lib. II, et alii.

Par modo primi christiani concentum adhibebant in agape, id est convivio Eucharistico. Id patet ex S. Paulo, Coloss. III, 16: « Verbum Christi, inquit, habitet in vobis abundantiter, in omni sapientia, docentes et commentantes vosmetipos psalmis, hymnis et cantibus spiritualibus, in gratia cantantes in cordibus vestris Deo; » et I Corinth. cap. XIV, 26: « Unusquisque vestrum, inquit, psalmum habet, doctrinam habet, Apocalypsin habet. » In quorum locum successeret lectio Epistles et Evangelii, ac cantus organaque in Missa, uti ibidem dixi.

Sed audi Tertullianum graphicę agapę et prima christianorum convivia et cantus depingente, Apologet. cap. XXXIX: « Cenam nostra, inquit, de nomine rationem sui ostendit. Vocatur enim *ἀγάπη*, id est *dilectio*. Quantisunque sumptibus consuet, lucrum est platiatis nomine facere sumptum: siquidem inopes quoque refrigerio isto juvamus, non qua penes vos parasiti affectant, ad gloriam famulandae libertatis, sub auctoritate ventris inter contumelias saginandi; sed que penes Deum major est contemplatio mediorum. Si honesta causa est convivii, relliquum ordinem discipline de causa estimata, quid sit de religionis officio: nihil securritatis, nihil immodestie admittit; non prius discumbitur, quam oratio ad Deum praegestetur; editor quantum esurientes capiunt: bibunt quantum pudicitur est utilis; ita saturantur, ut qui meminissent etiam per noctem adorandum Deum sibi esse: ita fabulantur, ut qui sciant Dominum audire. Post aquam manuera et lumina, ut quisque de Scripturis sanctis, vel de proprio ingenio potest, provocatur in medium Deo canere: hinc probatur quomodo bibent. Eque oratio convivium dirimit: inde disceditur non in catervas cœsionum, neque in classes discursationum, nec in eruptions lasciviarum, sed ad eamdem eum etiam modestie et pudicitiae, ut qui nou tam eamnam conaverint, quam disciplinam. »

Hinc patet musicam et organa recte adhiberi in templis, etiam in Missa, tum ut Deus per illa laudetur, tum ut populus ad devotionem et latitatem spiritalem exciteatur. Sed cavendum est ne cantus sit levior, aut lascivior, qui potius petu-

lantiam quam devotionem provocat, ac potius laures titillat quam mentem ad Deum attollat. Dominique Clemens Alexandrinus supra : « Sunt, inquit, admittendae modestae et pudicas harmoniae, a forti vero et nervosa nostra cogitatione molles et enervatae harmoniae amandantes quam longissime, quae improbo flexum vocis artificio utentes, ad delicateam et ignavam vite agende rationem deducunt. Graves autem et quae ad temperantiam pertinente modulationes, ebrietatis præteritiae valdecent. Chromaticæ igitur harmoniae, impudenti in vino protertia floribusque redimitæ, et meretriciae mystice sunt relinquentes. »

Porro quanta vis musicæ in exhibitandis, sedcandis et eicardioris, non tantum hominibus effteris et ebris, sed et bestiis, ostendit Martianus Capella, lib. IX *De Musica* : « Cervi, inquit, fistulis capiuntur; pisces in stagno Alexander crepiterunt; cyneos hyperboreos cithare canthus adducunt; elephantes Indicos organica per musos delinere voce contemptum; fistulis aliis comprobatum, infantibus crepitacula vagitus abrumpunt, fides delphinis amictibus hominum persuadetur, imo cantibus aliis disrumpuntque serpentes. » Quin et paulo ante addit : « Febris curabunt vulnera veteres cantione; Asclepiades item tuba surdissimis medebatur; ad affectiones animi tibias Theophrastus adhibebat. Ischiadas quis nesciat expelli aulicæ suavitate? Xenocrates organicis modulis lymphaticos liberabat; Thaletem Cretensem cithare suavitatee conperit est morbos ac pestilentialibus fugasse; Hierophilus agrorum venas rhythmorum collatione pensabat. » Haec illæ; sed ea vix credunt physici et medici. Non minus mirum est, si verum quod Polyhistor, cap. xi, narrat in Halestina regione fontem alias quietem et tranquillum, cum sileatur; si insonten tibiae, exultabundum ad canum elevari, et quasi mirent dulcedinem vocis, ultra marginem intumescerent.

6. UBI AUDITUS NON EST, NON EFFUNDAS SERMONEM, ET IMPORTUNE NOLI EXTOLLIS IN SAPIENTIA TUA — Monuit senes ut loquuntur sensato in convivio: hic modum de conditione adhibet, scilicet, si sit auditus, hoc est, audiencia; puta, si adiut auditores audire parati: aliqui, ubi id non est, frustra et imprudente effundunt sermonem, ut sit a nonnullis polylogos et verbosis, qui ubique suam sapientiam ostentant salagunt, contra quos ait: « Et importune noli extollis in sapientia tua, ut importuno tempore, cum scilicet non sunt auditores, qui audire velint, promas et jactes tuam sapientiam, eamque voluntibus et invitatis ingeras.

Graci codices tollunt primam negationem non; unde sic habent. *Ubi est acroama ne locutionem effundas, neu impetuosa sapientia esto. Acroama* Græcis est narratio aut fabula, quæ a vulgo libenter auditur. Proprie *acroama* est auditus, auscultatio, q. d. Ubi alli audiuntur, tu ne effundi sermonem. Unde Tigurina: *Ubi locus est auscul-*

*tandi, verba ne funditis, nec sapientem agas interpestive.* Hinc *Acroamatica* vocantur Aristotelis commentationes, in quibus philosophia subtilior remotorque agitat, qua proinde diligenti discipuli auscultatione et attentione indigent. Hie tamen *acroama* significant narrationes, historias, carmina, fabulas, quæ super mensam recitari solent, ut convivas recreent, ac pse etiam musicorum cantus, qui avide a convivis auscultari solet. Ita *acroama* pro canto accipit Macrobius: « Delectatus, inquit, Caesar inter canam symphoniacis, eos frumento tantum donavit, cum in alia acroama fuisset nummis liberalis. » Sic etiam certe potest, ut explicit id quod precessit: « Et non impeditas musicam, » unde addit: « Ubi est acroama ne locutus, » hoc est, quando canmina canuntur, noli loquaciter obstrepre, et in tempestive sapientem ager.

Verum melius Noster legit per negationem: « Ubi non est acroama, » id est auditus, « non effundas sermonem. » Favel Syrus, dum verit: *In loco in quo bibitur vīnum (ubi viget compotatio), ne misceas sermonem, nec semper sapientem agas.* Sensus est, quem initio assignavi, isque apte respondet lectioni quæ habet vers. 5: « Decet enim te primum, verbū (logū) diligenter sciēt; nam « ubi non est auditus, » ubi scilicet non diligitur scientia, « non effundas sermonem. » Huic similius est illa Syrorum: « Ne emitas canem ubi non est venatio, hoc est, ne quem corporis vel doceas, ubi non est spes præfectus et fructus. »

7. GEMMULÀ CARBUNCULI IN ORNAMENTO AURI, ET COMPARATIO MUSICORUM IN CONVIVIO VINI — Prosequitur quod dixit vers. 5: « El non impeditas musicam. » Te et est comparatio, ideoque idem est quod sic. « Comparatio » hie non est similitudo, sed composite et concentus: græce enim ἐργάζεται, id est composite et coagulationem, scilicet vocum et sonorum musicorum. Ut enim ex parvis et magnis lapidibus coagulationem insigis fabrica, ac ex variis plagiis acu pictis vel intermixis opus Phrygium, atque ex diversis tessellis aperte concinnator opus tessellatum sive mosaicum vel musivum, cuius pulchritudo consistit in apta proportione et coagulatione: ita pariter ex vocibus gracilibus, mediis et crassioribus apposite inter se compostis et commixtis, resultat musicus concentus, cuius elegancia consistit in harmonica vocum omnium inter se proportione et comparatione. Sensus ergo est, q. d. Ut gemma carbunculi, licet in se pretiosa et pulchra, proficiat tamen appareat, et pulchrior resplendet in anno auro (auri enim fulgore ejus splendor reverberatur et acutatur): ita pariter concentus musicus, licet in se elegans et electans, magis tamen pulchritudinem et delectat, si misceatur convivio: ita enim proprius est musicus locus, ubi hilares convive hilarius audiunt musicam, ideoque delectationem cibi et

potos account, imo duplicant delectatione musicas; quia « sicut cibis reficit corpus, ita melodia sensus, » ait Lyranus. Unde Greca habent: *Sigillum carbunculi in ornamento auro (in pala annuli aurei) est concentus musicorum in convivio vini; Tigurina: Quasi insigne carbunculi in auro ornata est concentus musicorum ad vinum in convivio.* Est enim magna sympathia inter vinum uno edemque organo, puta ore et lingua sentiuntur et peraguntur. Unde videmus pueros alias taciturnos, mox ut vinum biberunt, garriri et cantilare, aut cantantes ausculare.

Huius sententia Siracidis antistropha est illa Salomonis, *Proverb. xxv, 11: Malæ aures in lectis argenteis, qui loquuntur verbū in tempore suo.* » Nam et ibi agi de lectis tritlinorium, in quibus discumbentibz convivie, ac de sermonibus mensalibus, quibus intermissione musica, docet ibidem noster Salomon.

Mystio, musicus concentus est gratiarum actio, que mire decorat convivium, presertim sacrum, ut Eucharisties et lectiois vel concionis sacra. Unde Syrus verit: *Sicut signaculum super marcas auri, sic laus Dei in convivio vini.* Hoc est quod ait apostolus, *Ephes. v, 18: Et nolite inebriari vino, in quo est luxuria; sed inplenum spiritu Sancto, loquentes volubilis in psalmis, et hymnis, et cantici spiritualibus, cantantes et psallentes in cordibus vestris Domino, gratias agentes semper pro omnibus in nomine domini nostri Iesu Christi, Domi et Patri. » Id fiebat in agapis, ut ostendit in *Corinth. xiv, 26.**

Rursum sensus hujus versus mysticus est, q. d. Sicut carbunculus ornat annum, et viciniam ornatur ab anno auro: ita musicus concentus, id est vita sancta (opus actiones omnes inferuntur et cum lege Dei concordantes concinuntur, et mystica virtutum efficient harmoniam) ornat doctrinam sanam doctoris, et viessim ab eo ornatur. Ita Glossa Ad Rabanum: « Omnium ardens genitum, inquit, principium carbunculus habet; carbunculus autem dictus, quod sit ignis ut carbo, ejus fulgor ne nocte vinctur: haec enim in tenebris, adeo ut flammis ad oculos vibrat. Carbunculus ergo comparatur ad splendorem auri, et museum melos ad convivium vini. Quia sicut gemma pretiosa, adjuncta aurum, duplicit splendoris decorem: ita dulcis melodia, ad convivium vini adiuta, multiplicat jucunditatem. Mysticæ autem aurum significat diuinam sapientiam, carbunculus sacrarum virtutum gloriam, » Vnde gratiam spiritalem, et musicæ Evangelii predicationem; sicut enim condescet diuinam sapientiam virtutum fulgor, ita et spiritualis gratiae coniuncta est vera predicatione verbi. » Hugo vero: « Gemmula carbunculi, inquit, est humilis charitatis. » Carbunculus, quasi caro ignitus dicitur, omnes gemmas splendor præcellens; sic charitas suo ardore præcellit car-

teras virtutes. « In ornamento auri, » aurum est sapientia, q. d. Siccharitas et humilis ornant sapientiam; sic consonantia cordis, oris et operis ornat et decorat predicationem verbi Dei. Et sicut charitas preferunt sapientiam, sic bona vita doctrina. Nam, ut ait S. Gregorius: « Cujus vita despicitur, restat ut ejus predicatione contemnamur. » Idem Hugo per smaragdum, qui sequitur, estque viridis, accepit fidem per dilectionem operantur, que ornat sapientiam et doctrinam: « Siccharitas et humilis. In smaragdo ergo significatur fides Confessorum, in carbunculo charitas Martyrum. Sed de smaragdo mox plura ex Rabano.

8. SICUT IN FABRICATIONE AURI SIGNUM (græce σημεῖον, id est sigillum) EST SMARAGDI: SIC NUMERUS MUSICORUM IN JUCENDO ET MODERATO (Rabanus legit odorato) VINO. — Idem dicit de smaragdo, quod dixit de carbunculo. Quare « numerus » hic non arithmeticus, sed musicus intelligitur, puta numerus vocum sive numerosa harmonia: græce enim est μῆκος, id est harmonica melodia. Sensus est, q. d. Sicut annulum aureum ornat pala ex smaragdo, vel sigillum smaragdinum: ita pariter convivium ornat concertus musicorum, immo convivii splendore instar sigilli smaragdinum obsignat et sigillat, id est perficit et consummat, ut tum denuo censeatur perfectum esse convivium, cum musicis conditur et condecoratur. Unde Greca habent: *Sigillum smaragdi in opera ex auro construeto est Carmen musicum ad vinum suave, dulce et juvandum; Tigurina: Motulata cordorum in jucunda compotatione, est sigillum smaragdi in apparatus auro; Syrus: Sicut monile aureum annuli et smaragdi, ita verba bona (decantata) in convivio vini. Igitur sicut vix est gemma carbunculo et smaragdo pretiosior, et in auro pulchrior: ita nihil est in convivio aplius et jucundius quam musica harmonia. Arabicus: Sicut annulus super sacculo auri, sic gloria Dei super potu vini; si quis scilicet in symposio Deum bonum sermoibus et hymnis glorificet. Audi Rabanum: » Smaragdus lapis est nimis viriditalis, adeo ut herbas virentes frondesque ac gemmas superet omnes, inficiens circa se viriditate reperiuntur aeren, qui mero et viridi proficit oleo, quamvis natura imbuitur. Cujus genera plurima, sed nobiliores Scythici: secundum locum tenent Bactriæ; tertium Egypti. Significat autem animas fidei semper viventes, que quo magis adversitate sæculi (quam figura Scythica designat) attinuntur, eo amplius hereditatem immarcescibilem et eternam conservant in celis, et mente concipiunt sperando, et in proximos satagunt spargere predicando. Quæ etiam calice Domini passionis, et interna pinguedine charitatis, que per Spiritum Sanctum datum, ad contemptum mundi proficiunt. Sic enim in fabricatione auri adangelus decorem splendor smaragdi: sic eruditioem viri amplificat charitas recte fidei, que per dilectionem opera-*

tur; et mysteria passionis Domini condigne venerantur sacramenta. »

Denique mystica musica Deo et hominibus gravissima, est concordia conjugum, domesticorum, Religiosorum, civium, etc., juxta illud cap. **XL**, vers. 20: « Vinum et musica laetificant cor, et super utraque dilectio sapientie, » id est charitatis et concordiae, de qua plura ibidem. Sequitur enim: « Tibia et psalterium suavem faciunt melodiam, et super utraque lingua suavis, » qualis est charitatis et concordiae.

**9. AUDI TACENS** (tum musicam et musicos: hi enim audiunt volunt<sup>4</sup> in silendo; tum sermones secundum jam dictos), **ET PRO REVERENTIA ACCEDET TIBI GRATIA BONA**, — q. d. Tacendo et auscultando deferes honorem et reverentiam tum musicam et musicis, tum semibus et sapientiam quam eloquuntur, tum ceteris convivis, qui eos avide auscultant: quare eorum omnium gratiam tibi conciliabis, ut velut modestus, reverenter, filiomorphus venerant et deprendit, tibique pro favore auscultationis gradas agant: si secus facias, et loquacitate tua eis obstrepas, omnes offendes, audiesque immundus, irreverens, audax et loquax. Si hec reverentia silentii fertur est musice profane in convivis, multo magis deferenda est cantu sacro in templis, puta in Missa et Vesperis: hoc enim exigit honor et majestas Dei, cui laudes haec decantantur, quaque in his invocatur et adoratur. Quocire Christus ejicit ementes et vendentes ex templo, per ratione ejuctores garfulos et fabulones, si eos ibi invenisset, dicens: « Domus mea domus orationis est, » non fabulationis, « vos autem fecistis illam speluncam latronum, » *Luc. xix. 46.*

Hic versus jam deest in Graecis et Syro.

**10. ADOLESCENS, LOQUERE IN CAUSA TUA VIX,** — id est raro, parre, tarde, egre. Unde Jansenius et alii addunt: *cum necesse fuerit*, ut scilicet non loquaris, nisi cum loqui necesse est; sed id dolent codices Romani.

**11. SIBI INTERROGATUS FUERIS, HABEBIT CAPUT RESPONSUM TUUM.** — A semibus transit ad adolescentes, cisque prescribit silentium et pauciloquium: sicut enim semes decet loqui, sic juvenes decet silentem et auscultare. **Primum** est hoc adolescentium monitum et praeceptum, nimurum ut in mensa sint taciturni et paucologuli. Igitur non loquantur, nisi cum causa eorum id exigit, puta cum necesse est loqui, idque *vix*, id est egre et parce, quod explicat subdens: « Si bis interrogatus fueris, » q. d. Ne responde, nec loquitor nisi bis interrogatus fueris: tum enim honeste silere nequis: verum tamen tunc curato ut habeat caput responsum tuum, « grecus πρόσωπος, id est redige sermonem tuum in brevia capita, ut paucis multa complectaris. Unde Graeca Roma emendata habent: **Adolescens, loquere, cum necessitas tibi fuerit, vix;** sed bis interrogatus fueris, in summan redige sermonem, in paucis multa; **Tigurina: Loquere, adolescens,** sed

magnates, et indignantes quod te illis sequare veniat usus tui, vix; tamen etiam bis invitatus, summatim, verbis paucis multa complectere; aliis: **Confer sermonem in capita, paucis multa explicans.** Hoc enim exigit humilitas, verecundia, modestia et reverentia, quam juvenes debent senioribus: si enim secus faciant, videbuntur esse scioli et superbi, atque arrogare sibi auctoritatem loquendi, sumquam velle ostentare sapientiam. Eodem spe-  
tum quod sequitur:

**12. IN MULTI ESTO QUASI INSCLUSUS, ET AUDI TACENS SIMIL ET QUERENS.** — *Graec., γένος ἀντικείμενον καὶ δύο οὐρανούς*, quod primo, Tigurina precedenter connects vertit: *Fac intelligas quod interrogari, quodque respondere debes, intermixe taceas, q. d. Interrogatus tace, donec prudenter cogilas, qui quid responderemus debetas.* Secundo, Romani et Complutenses vertunt: *Esto quasi sciens et simus tacens, q. d. Fae ut intelligas, scias et cognoscas que in mensa a semibus dicuntur; sed ita ut simul taceas, nec te ei scire ostentes. Noster pro te, id est quast, legit eum, id est non, atque allo nonnulla adjicit. Unde verit, in multis esto quasi non sciens, id est insclusus, q. d. Esto multa intelligas et scias, taceando tamen dissimula te ea scire, teque gen quasi ea nescires; sic enim humiliabit scelus tuam scientiam, ac provocabis semes ut pergent dicere et docere: quare audi eos, tacens simus et querens, tanquam audiendi et discendi avidus; modeste tamen et opportundi facias: sicut Christus ducentis inter doctores celabat sciam scientiam, ne docebat, sed interrogabat, *Luke* n. 46. Denique, ut sit S. Bernardus, tractat **De Ordine vita:** *Silentium est maximum auctus verecundiae, » hoc autem est prima dos juvenum. Vide S. Bonaventuram, *De Institut. Nonitorum*, cap. **xx.** Est hoc secundum adolescentium monitum; sequitur terrium:**

**13. IN MEDIO MAGNATORUM (loqui) NON PRESUMAS: ET UBI SUNT SENES, NON MULTUM LOQUARIS.** — Ita legit Jansenius et alii passim: sed delendum est cum Romanis et Graecis *λογιζειν*; *Graeca enim Complutensis sibi habet: In medio magnatorum πάτερες, id est, ne facias aqualem; et ubi senes, ne multa garruleris; Romana: et alio dicente, ne multa garris; Tigurina: Ne te adeques proceribus inter quos fueris; et ubi sens adiunt, ne multa garris. Nam Romana legunt, πάτερες λογος, id est alio dicente, pro quo Complutensis et Tigurina legunt, πάτερες; id est, ubi sunt senes; Syrus: Inter principes ne exalteris, et eos qui sunt seniores ne velis contumelias afficer, contradicendo, et multum loquendo in eorum praesentia; hoc enim semibus contumeliosum est. Ut ergo Latina eum Graecis et Syris concilie, sic explicet: In medio magnatum non te eques (uti legunt nothnelli codices manuscripti illis, ut presumas equali libertate cum illis ut, ut audeas cum eis agere quasi per cum pari, ut velis libere agere et dicere eadem que ipsi agunt et dicunt; hoc enim signum est arrogante, audacie et impudentie: quare eo offensi-*

milia de formicis refert idem *Elian*, lib. VIII. Hoc sapienti, acuto et eruditio struthionis et gallici apolo, oculis quasi spectandum subjicit *Cyrillus*, lib. II *Apolog. moral.* cap. iv, cui titulus: *Contra Presumptuosos.* *Alathus struthio, inquit, cum pedis officio in montem ascendisset, cernens volucres in liquidum aeren pennata se agitante diffundere, presumptionem sumens ex penna, idem voluit atquep. Cumque ambletinis impetu pararet sese aeri committere, id gallina proprie, sic ei fester dixisse: Tene locum tuum, carissime, et cave ne penna presumptionis tue tibiam amittas virtutis. Qui spennas salutare consilium, mox respondit: Tace, miserina, que, cum posses validate pennarum altis et lucidis seibus perfuri, gravitate pauperis peccatorum, lumen colis. Quo dicto, cordis vigore presumptuoso se cum magno impetu vibrans, fallaciam mente statera pennarum, suo pondere corrut, et rapido oneris sui descensu totum se confregit. Tunc ad ululatum dolentis gnara rei gallina descendens, ad eum venit pede tuto, et dixit: De imprudentia tua non miror, quia magno corpore nimis parvum superpositum habes caput; et ideo ala non utili perdidisti pedem tam commodum, et volatus vanitatis abstulit tibi gressum veritatis. Nempe non attendisti quod presumptio, dum nimis extendit, disiungit; et cum erigit, diruit; et cum anteponit, postponit.» *Apologon deinde alii parabolae stomachi, cordis, ponderis et vini corroborat, dicens: Sic cum supra vires stomachus hauserit, se confundit; et eorū immoderate dilatatum vitali spiritu perditio semipotus extinguit. Altius raptum pondus fortius cadit, et erectum sim modo velum submergit. Sed omnis moderamine virtus agit, et natura dimicans contra morbum, in extrema tantum necessitate potentiam suam ostendit. Tunc igitur validitatis mensuram cape, et extra metamus longitudinem te noli extendere. Onus sume quod possis ferre, et illud bibe quod possis digere. Qui enim viribus suis improportionatum pondus levare nititur, crepat. Et si immoderate vinum bibatur, caput inebriat. Quibus diebus, discedens, in dolore suo presumptuosum reliquit.»**

**14. ANTE GRANDINEM PREBIT CORUSCATO : ET ANTE VERECONDIAM PREBIT GRATIA, ET PRO REVERENTIA ACCEDET TIBI BONA GRATIA.** — Ita legunt Roma, Rabanus, Lycanus et alii. Verum Graeca, Jansenius, Palacius et alii pro *grandinem* legunt tonitruum; sic enim habent Graeca: *Ante tonitruum festinat fulgor, et verecondum praeedit gratia;* Tigurina: *Ut fulgor praeedit tonitruum, ita pudenter gratia progrereditur, ut pro reverentia consequatur tenevolentiam.* Quod Palacius sic explicat, q. d. Sic autem tonitruum sentitur coruscatio, licet revera prius sit tonitruum quam coruscatio, ita licet revera verecundia sit ante gratiam, tamen adeo verecundia placet, ut oculis nostris procedere videatur gratia verecundiam et preire, non